

FRÁSÖGN

af fjárfundi stjórnarnefndar Evrópuráðsþingsins 12.–13. október 2020.

Vegna heimsfaraldurs kórónuveiru var ákveðið að halda stjórnarnefndarfund með fjárfundabúnaði í stað hefðbundins þingfundar sem áætlaður var í vikunni 12.–16. október. Öllum þingmönnum Evrópuráðsþingsins bauðst að taka þátt í umræðum á fundinum en aðeins meðlimir stjórnarnefndar höfðu atkvæðisrétt. Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins tóku þátt í fundinum Rósa Björk Brynjólfssdóttir, formaður, Þórhildur Sunna Ævarsdóttir, varaformaður, og Bylgja Árnadóttir, alþjóðaritari. Á dagskrá voru áhrif kórónuveirufaraldursins á lýðræði, mannréttindi, jafnrétti og málefni flóttafólks auk þess sem framkvæmdastjóri Efnahags- og framfarastofnunarinnar (OECD) ávarpaði fundinn.

Angel Gurría, framkvæmdastjóri OECD, sagði þjóðir heims standa frammi fyrir sínum mestu erfiðleikatímum með tilliti til heilbrigðis, samfélags og efnahagslífs. Gurría sagði ekki hægt að tala um togstreitu á milli þess að berjast gegn veirunni og vernda mannlíf annars vegar og að standa vörð um efnahagslífið og vernda lífsviðurværi fólks hins vegar. Þetta væri ekki raunveruleg togstreita því ekki væri um neitt val að ræða. Það væri nauðsynlegt að útrýma veirunni til þess að vernda efnahagslífið. Gurría sagði efnahagslegar aðgerðir stjórnvalda til að örva hagkerfið vera af hinu góða en alls ekki mætti stöðva innspýtinguna of snemma. Það hefðu verið stærstu mistökin í viðbrögðum landa við efnahagskreppunni 2008–2009. Einnig þyrfti að hafa í huga að ólíkt þeirri kreppu væru áhrifin nú fyrst og fremst á ósérhæft vinnuafli en síður á menntaða og tekjuhærri hópa. Hann benti á að efnahagskreppan í kjölfar heimsfaraldursins yrði erfiðari viðureignar í þróunarlöndum og millitekjulöndum þar sem væri minna svigrúm til að örva hagkerfin og halda uppi félagslegri þjónustu. Hann hvatti aðildarríkin því til að auka framlög sín til þróunarlanda á þessum tímum og benti á að það væri dropi í hafið samanborið við þá fjármuni sem Evrópulönd hefðu sett í baráttuna gegn veirunni. Einnig hvatti Gurría aðildarríki Evrópuráðsins til að fjárfesta í grænum lausnum í uppbyggingu innviða í kjölfar kreppunnar, bæta orkunýtingu og endurheimta vistkerfi í þágu komandi kynslóða. Hægt væri að nýta hvatann til umbreytinga og samstöðumáttinn til að móta betri stefnu í þágu betra lífs. Rósa Björk Brynjólfssdóttir spurði Gurría hverjar hann teldi líkurnar vera á að aðildarríki OECD myndu fylgja tilmælum samtakanna um að leita grænna leiða út úr kreppunni. Hún benti einnig á að heimsfaraldurinn og efnahagsþrengingar í kjölfarið hefðu meiri áhrif á viðkvæma hópa og spurði hvernig best væri að koma í veg fyrir að kreppan hefði þau áhrif að auka enn á ójöfnuð innan samfélaga. Gurría sagði OECD hafa fylgst náið með aukningu á ójöfnuði í heiminum síðasta áratuginn. Þannig væri heimsfaraldur kórónuveiru ekki að skapa vandamálið heldur auka enn frekar á þróun sem þegar hafi verið til staðar. Hlutverk OECD væri að skrásetja þróunina, fordæma hana og koma með tillögur að stefnubreytingu til að stöðva hana.

Miltiadis Varvitsiotis, aðstoðarutanríkisráðherra Grikklands og formaður ráðherranefndar Evrópuráðsins, sagði aðildarríkin setja heilsu og mannlíf í forgang á tímum heimsfaraldurs kórónuveiru, þrátt fyrir vanda efnahagslífsins. Hann sagði ráðherranefndina beina sjónum sínum í auknum mæli að átökum í álfunni og vísaði m.a. til stigvaxandi átaka milli Armena og Asera í Nagorno-Karabakh-héraði og deilu Grikkja og Tyrkja um Kýpur og nærliggjandi hafsvæði. Sömuleiðis væri fylgst náið með ástandinu í Hvíta-Rússlandi og Evrópuráðið hefði fordæmt ofbeldi stjórnvalda gagnvart mótmælendum.

Dunja Mijatović, mannréttindafulltrúi Evrópuráðsins, flutti þinginu skýrslu um störf sín á árinu 2019 og fjallaði einnig um áhrif faraldursins. Hún sagði útgöngubönn og aðrar aðgerðir stjórnvalda gegn útbreiðslu veirunnar hafa mikil áhrif á viðkvæma hópa. Aldraðir væru einangraðir frá fjölskyldum sínum og hefðu jafnvel upplifað vanrækslu og ofbeldi. Sömuleiðis væri fólk á faraldsfæti og flóttafólk í aukinni hættu á Miðjarðarhafinu og Evrópuríki væru enn tregari til að taka á móti hælisleitendum. Tryggja þyrfti aðgengi að getnaðarvörnum og

kynheilbrigðisþjónustu þrátt fyrir heimsfaraldurinn og berjast gegn kynbundnu ofbeldi og heimilisofbeldi.

Stjórnarnefnd tók til umfjöllunar fjórar skýrslur um heimsfaraldur kórónuveiru og áhrif hans á málefnasvið Evrópuráðsins. Í ályktun um áhrif faraldursins á lýðræði ítrekaði þingið að ekki mætti fórna lýðræðinu, mannréttindum eða réttarríkinu í baráttunni við veiruna. Þingið varaði ríkisstjórnir við því að nota völd sín á tímum neyðarástands til að þagga niður í stjórnarandstæðingum eða ganga á réttindi borgaranna. Þjóðþing ættu eftir sem áður að gegna hlutverki sínu sem löggjafi, vettvangur fulltrúalýðræðis og eftirlitsaðili með framkvæmdarvaldinu. Bent var á að flest þjóðþing Evrópu hefðu haldið áfram störfum á óvenjulegum tímum með sveigjanleika og nýsköpun að leiðarljósi. Einnig var fjallað um kosningar á tímum heimsfaraldurs og mikilvægi þess að laga kosningaeftirlit að aðstæðum. Í tilmælum til ráðherranefndarinnar var mælt til þess að aðildarríkin tryggðu að lækningatæki, lyf og bóluefni væru aðgengileg öllum og að viðkvæmir hópar nyttu forgangs.

Í ályktun um áhrif heimsfaraldurs kórónuveiru á mannréttindi og réttarríkið ítrekaði þingið að takmarkanir stjórnvalda á frelsi almennings þyrftu að byggjast á lögum, vera lausar við mismunun og í eðlilegu hlutfalli við alvarleika faraldursins. Mikilvægt væri að takmarkanir væru í stöðugri endurskoðun í ljósi þróunar faraldursins. Í ályktuninni kom fram að aldrei hefðu jafn mörg aðildarríki Evrópuráðsins vikið frá skuldbindingum sínum gagnvart mannréttindasáttmála Evrópu. Þau hefðu takmarkað ferðafrelsi fólks, komið á samkomubönnum og lokað skólum, íþrótt-, trúar- og menningarstofnunum. Þingið varaði við því að á tímum neyðarástands væri tjáningarfrelsinu ógnað sem og öryggi persónulegra gagna og að aukin útgjöld stjórnvalda til að bregðast við efnahagskreppu gætu aukið líkurnar á spillingu. Þingið kallaði eftir sjálfstæðri úttekt á viðbrögðum aðildarríkja Evrópuráðsins við útbreiðslu veirunnar. Í tilmælum sínum óskaði þingið eftir því að ráðherranefndin skoðaði hvaða tilslakanir aðildarríkin hefðu gert á skuldbindingum sínum gagnvart mannréttindasáttmála Evrópu.

Þingið samþykkti einnig ályktun um áhrif faraldursins á mannúðaraðstoð við flóttafólk og fólk á faraldsfæti. Bent var á að þessir viðkvæmu hópar hefðu orðið fyrir miklum áhrifum af takmörkunum á ferðafrelsi og lokunum landamæra. Fyrir fólks hefði orðið hættulegri og tafir hefðu orðið á umfjöllun hælisumsókna sem hefði lengt dvöl fólks í haldi og í flóttamannabúðum sem ógnaði verulega heilsu þess. Þingið kallaði eftir því að aðildarríki Evrópuráðsins héldu landamærum sínum opnum og sendu ferðalanga frekar í skimun og sóttkví og forðuðust að setja hælisleitendur í varðhald.

Þá samþykkti stjórnarnefnd ályktun um jafnrétti á tímum faraldursins þar sem þingið hvatti stjórnvöld aðildarríkja til að hafa jafnréttissjónarmið og fjölbreytileika að leiðarljósi í viðbrögðum sínum við faraldrinum. Bent var á að í sumum tilvikum hefðu útgöngubönn aukið á mismunun sem þegar var til staðar í samfélaginu, hvort sem hún væri á grundvelli kynferðis, kynþáttar, uppruna, fötlunar, aldurs eða hinseginleika. Í ályktuninni voru stjórnvöld Evrópuráðsríkja hvött til þess að spyrja sig hvort fulltrúar ólíkra hópa hefðu komið að mótun aðgerða til þess að tryggja að einstaklingar féllu ekki milli skips og bryggju. Þingið fordæmdi einnig yfirlýsingar stjórnmalamanna og trúarleiðtoga sem hefðu reynt að kenna einstökum hópum um útbreiðslu veirunnar. Rósa Björk Brynjólfsdóttir tók til máls fyrir hönd flokkahóps vinstri manna og benti á að mismunun hefði þegar verið til staðar í samfélögum Evrópuráðslanda og viðbrögð stjórnvalda við heimsfaraldrinum hefðu aðeins aukið á þá mismunun. Líkt og bent væri á í skýrslunum hefðu jaðarsettir hópar samfélagsins orðið verst úti í kjölfar heimsfaraldursins, þ.á.m. fólk á flótta, konur, fatlaðir, þjóðernisminnihlutar og hinsegin fólk. Nauðsynlegt væri að hafa jafnrétti að sjónarmiði í allri stefnumótun stjórnvalda. Hún benti á og tók undir ákall Feneyjanefndarinnar um að aðildarríki Evrópuráðsins tryggi öryggi fylgdarlausra barna á flótta.

Að lokum hélt stjórnarnefnd sérstaka umræðu um vopnuð átök milli Armeníu og Aserbaídsjans. Næsti fundur stjórnarnefndar verður haldinn 22.–23. október. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu <https://pace.coe.int/en/>.